

Halász Péter

„Cserefának füstje
hozta ki könnyemet...”

A kötet megjelenését a
Communitas Alapítvány,
a Magyar Tudományos Akadémia
és a Székelyföld Alapítvány
támogatta.

Halász Péter

**„Cserefának füstje
hozta ki könnyemet...”**

Néprajzi, tudománytörténeti írások
a moldvai magyarokról

KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG
KOLOZSVÁR, 2015

Kiadja a KRIZA JÁNOS NÉPRAJZI TÁRSASÁG
400162 Kolozsvár, Croitorilor (Mikes) u. 15.
telefon/fax: +40 264 432 593
e-mail: kriza@kjnt.ro
www.kjnt.ro

© Kriza János Néprajzi Társaság, 2015

Lektorálta:
dr. Pozsony Ferenc

Borítóterv:
Szentés Zágon

Számítógépes tördelés:
Sütő Ferenc

Készült a kolozsvári IDEA Nyomdában
Igazgató: Nagy Péter

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
HALÁSZ, PÉTER

**Cserefának füstje hozta ki könnyvemet... : néprajzi,
tudománytörténeti írások a moldvai magyarokról / Halász Péter.**

- Cluj-Napoca : Kriza János Néprajzi Társaság, 2015

Conține bibliografie

ISBN 978-973-8439-79-5

393(=511.141 Ceangăi)(498.3)

Tartalom

Az idők homályában

Szent István király bujdosása az egykori Eteközben	11
Mátyás király moldvai kalandjai	21
A székelyek migrációja Moldvába/n	37
A „csíki karácsony”	55
„Mi, pusztinaiak”	57

A hagyományos népelet emlékei

Adatok a moldvai magyarok hagyományos halászatához	73
A közösségi legelőhasználat emlékei	95
A kecsketartás jelentőségének változása a moldvai magyaroknál. . .	107
„... fő a must a nagy hardúkba tűz nélkül...”	
A moldvai magyarok 19. század végi szőlő- és borkultúrájáról	125
A kutak építése és használata a moldvai magyaroknál	141
A lakodalom mint „gazdasági vállalkozás” a pusztinai magyaroknál. . .	209
A szarvasmarha és a tejhaszon mágikus védelme	219
„Bátyám János piros vére...”	
<i>Hogyan terem a ballada?</i>	235
Diószén története és helynevei	253

Akik előttünk jártak

„Csalhatatlanul magyarok’ régi hazája ez...”	
<i>Jerney János moldvai utazása</i>	291
„A Szeret-völgy csángói mind beszélnek magyarul...”	
<i>Radu Rosetti és a moldvai magyarok</i>	309
„...osztatlan szeretet és tisztelet vette körül...”	
<i>Imets Fülöp Jákó személyisége</i>	319
„... ahol bátorítást vártam volna, nem kaptam mást, mint gáncsolat...”	
<i>Dr. Ioan Ferentz, a tudós csángó pap</i>	329
„Eltűnt a háború vérözönével...”	
<i>Mikecs László a moldvai csángók kutatója</i>	333

„Egy nép nagyond nehezend pusztul el...”	
<i>Lakatos Demeter csángó költő</i>	341
„Én serény ember voltam...”	
<i>Amit Kaszáp Istvántól tanultam.</i>	361
Jáki Sándor Teodóz és a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület	367

Az igazsághoz közelítve

Pozsony Ferenc a moldvai magyarokról	381
Bibliotheca Moldaviensis	
<i>A moldvai csángók könyvtára</i>	389
Gazda László csángó helytörténeti lexikona.	401
Faragó Laura Baranyában gyűjtött moldvai csángó népdalai	407
Csoma Gergely elveszett szavai	
<i>A moldvai magyarság írott nyelvemlékei</i>	411
„Kit feldob magából egy nép....”	
<i>Iancu Laura Szeretföldje</i>	415
Mivé lettél csángó magyar?	
<i>Jakab Attila megválaszolt és megválaszolatlan kérdései.</i>	419
Vallási élet Magyarfaluban	
<i>Iancu Laura néprajzi vizsgálata.</i>	427
A moldvai magyarokról	
<i>Oláh-Gál Elvira riportjai, interjúi, tudósításai</i>	431
Felhasznált irodalom	435
A tájszavak magyarázata	457
A kötetben előforduló településnevek	461
Rezumat.	462
Abstract	463

Lucrări de etnografie și istorie etnografică cu privire la maghiarii din Moldova

Atunci când în septembrie 2010 m-am mutat din Budapesta în Ghimeș, scopul meu primordial a fost să scap de toate obligațiile, și să-mi dedic timpul și energia celei mai importante sarcini: descrierea și prezentarea culturii ceangăilor maghiari din Moldova. Drept urmare acest volum cuprinde o selecție din munca ultimilor cinci ani. O mare parte din aceste lucrări au apărut deja în diverse reviste sau volume omagiale. Dar nu există nici una, care nu ar fi suferit modificări acum, la editarea acestui volum, căci elaborarea unei tematici nu poate fi finalizată niciodată, mai degrabă întreruptă. Astfel aceste lucrări devin cizelate, lărgite cu fiecare reeditare.

Lucrările s-au grupat de la sine în patru blocuri tematice.

Similar celorlalte națiuni, etniei, trecutul maghiarilor din Moldova dispăre în *negura timpului*. Amintirea regelui Sf. Ștefan al Ungariei s-a păstrat în legende, cântece sau în sfântul protector al unor biserici. Tradiția orală și sursele scrise au păstrat și povestea bătăliei dintre Matei Corvin și Ștefan cel Mare. Catolicii maghiari din Moldova au reușit să supraviețuiască până astăzi mai ales datorită șirului de migrații din timpul istoriei, migrații dinspre Transilvania, în primul rând dinspre Secuime. Amintirea acestora s-a păstrat în toponimii și legende.

Datorită istoriei lor specifice, maghiarii din Moldova au păstrat asemenea *relicve ale culturii populare tradiționale*, care se pot culege și cerceta și astăzi, contrar celorlalte regiuni și grupuri etnice din Bazinul Carpatic. Amintim aici pescuitul tradițional, folosirea pășunilor, viticultura și vinificarea medievală, fântânile tradiționale, protejarea magică a laptelui etc.

Deși ceangăii din Moldova sunt deseori numiți cea mai neglijată minoritate a Europei, în ultimele secole au existat autori maghiari și români consacrați, care s-au ocupat de istoria și cultura lor. Pe ei îi comemorăm în capitolul *Cei care au pășit înaintea noastră*: o cinstire a celor care au cercetat această cultură.

În ultima vreme au apărut multe volume despre ceangăii din Moldova, atât în limba maghiară, cât și în limba română. O mare parte dintre acestea nu urmăresc o informare corectă a cititorului, ci din potrivă, o dezorientare declarată. Acestea nu merită amintite, dar din fericire au apărut numeroase volume, datorită cărora ajungem *tot mai aproape de adevăr*. Prezentării acestora din urmă este dedicat ultimul capitol.

Titlul volumului (*Fumul de cer mi-a smuls lacrimile...*) l-am împrumutat dintr-o baladă populară superbă, culeasă de către Zoltán Kallós în 1993, la Valea Seacă. Am folosit forma specifică dialectului ceangăiesc moldovean.

Ethnographic and Historical Writings on the Moldavian Csángós

When in September 2010 I moved from Budapest to the Ghimeş region, my primordial aim was to get rid of all obligations and to dedicate all my time and energy to the most important task: writing down and making public the culture of the Csángós of Moldavia. As a result, the present volume offers a selection from the last five years' work. Most of these studies have already been published in different periodicals or honorary volumes. But there is none that was not modified during the editing of this volume, as no topic can be finalized for good, rather interrupted. Thus these works become more elaborated, enlarged with every edition.

The studies have formed almost naturally four thematic parts.

Similar to other nations, ethnic groups, the history of the Hungarians of Moldavia disappears in the *mist of time*. The memory of St Stephen, King of Hungary was kept in legends, songs or patron saints of some churches. Oral history and written sources have preserved also the story of the battle between Mathias and Stephen the Great of Moldavia. Moldavian Hungarians have survived to our days due to several migrations during history, from Transylvania, mainly from Szeklerland. This was preserved in toponyms and legends.

Due to their specific history, the Moldavian Hungarians have preserved such *relics of traditional culture*, which can be collected and studied even today, contrary to other regions and groups of the Carpathian Basin. He mention traditional fishing, usage of pasture-lands, medieval viticulture and winemaking, traditional fountains, magic protection of milk etc.

Although the Moldavian Csángós are often called the most neglected minority of Europe, in the last centuries there were Hungarian and Romanian authors dedicated to their history and culture. We honour them in the chapter *Those Who Walked before Us*: a homage to those who carried out researches on this culture.

Lately there are numerous works published about the Csángós of Moldavia, both in Hungarian and Romanian. Most of these do not care for an accurate reflection, but seek for misleading information. These deserve not to be mentioned, but fortunately there are several books through which we can *get closer to the truth*. The last chapter is dedicated to their presentation.

I have borrowed the title of this volume (*The Smoke of Oak Burst My Tears*) from a superb folk ballad collected in 1993 by Zoltán Kallós in Valea Seacă. I have used the specific Moldavian Hungarian dialect version.